

مطابجه متعارف فعلی در گویش زین‌آبادی

ایران عبدي^۱ (دانشجوی دکترای زبان شناسی همگانی دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران، نویسنده مسئول)

دکتر مهرداد نغزگوی کهن^۲ (دانشیار زبان شناسی همگانی دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران)

چکیده

یکی از مهم‌ترین مقولات صرفی - نحوی در حوزه زبان‌شناسی مطابجه است که به هماهنگی نظام‌مند بین ویژگی‌های صوری و معنایی یک عنصر و ویژگی‌های صوری عنصر دیگر اشاره دارد. در مطابجه مفاهیمی چون کنترل‌کننده، هدف، حوزه مطابجه، مشخصه، ارزش و شرط مطرح است. عوامل زبانی و فرازبانی مختلفی می‌توانند بر این عناصر تأثیر بگذارند و باعث گوناگونی‌های مطابجه شوند. میزان این گوناگونی‌ها بسته به عوامل خاصی، از زبانی به زبان دیگر متفاوت است که با توجه به بافت مطابجه می‌تواند اجباری، اختیاری و یا اجتنابی باشد. با توجه به اهمیت شناسایی و مطالعه این عوامل، هدف ما در این پژوهش، بررسی پیکره‌بنیاد دستگاه مطابجه فعلی در گویش زین‌آبادی است که بر اساس آرای کُربت (۲۰۰۱) انجام می‌گیرد. در این راستا به عوامل زبانی و فرازبانی اشاره می‌کنیم که در چگونگی مطابجه نقش دارند. داده‌های این تحقیق نشان می‌دهد در ۳۴/۰۵ درصد بندهای فعلی، هدف با کنترل‌کننده دارای تطابق نحوی و معنایی است و در بقیه‌ی موارد، هدف با کنترل‌کننده تطابق نحوی یا معنایی ندارد. بنابراین مطابجه در زین‌آبادی به سمت نامتعارف آن میل دارد. در بین بندهای فعلی دارای مطابجه نامتعارف، عامل ضمیراندازی و پس از آن به ترتیب عامل جاننداری و شرط ادب باعث تشکیل صورت‌های نامتعارف مطابجه در این گویش هستند.

واژه‌های کلیدی: مطابجه متعارف، گویش زین‌آبادی ضمیراندازی، ادب

۱ مقدمه

مطابق به عنوان یکی از پدیده‌های زبانی، نه تنها از جنبه‌ی نحوی، معنایی و صرفی قابل تأمل است، بلکه کاربردهای روانشناختی و محاسباتی نیز دارد. مطابق هماهنگی یک عنصر زبانی با عنصری دیگر از حیث برخی مشخصه‌ها مانند شخص و شمار است. هماهنگی بین مشخصه‌ها به صورت نشانه‌های صرفی نمود می‌یابد. البته این نشانه‌ها بر اثر عوامل نحوی و عوامل مختلف معنایی، اجتماعی و فرهنگی گوناگونی‌هایی را از خود نشان می‌دهند. در واقع تأثیر این عوامل موجب حالت‌های نامتعارف در مطابقت می‌شود. در این مقاله، قصد داریم به «چگونگی تأثیر این عوامل در ایجاد صورت‌های نامتعارف مطابق فعلی در گویش زین‌آبادی» بپردازیم. به این منظور، داده‌هایی مشتمل بر ۹۸۸۱ بند را بر اساس معیارهای کربت (۲۰۰۱) مورد بررسی قرار می‌دهیم تا بندهایی را شناسایی کنیم که در آن‌ها مطابقت هدف با کنترل‌کننده به صورت متعارف صورت نگرفته است. سپس دلیل این عدم مطابقت را مشخص می‌کنیم.

این مقاله شامل چهار بخش است: بعد از بیان مقدمه و معرفی گویش زین‌آبادی در بخش اول، پیشینه پژوهش، در بخش دوم مطرح می‌شود. در بخش سوم، مطابقت و مشخصه‌های توضیح داده می‌شود و از این رهگذر مدل مطابق کربت (۲۰۰۱) معرفی می‌شود. بخش چهارم به تحلیل داده‌های زین‌آبادی اختصاص داده شده است و در بخش پایانی نتیجه پژوهش بیان می‌شود.

۱-۲ گویش زین‌آبادی

زین‌آبادی از انواع گویش‌های بهدینی و از جمله زبان‌های نو جنوب شرقی از شاخه‌ی مرکزی و منشعب از زبان‌های ایرانی شمال غربی می‌باشد (ارانسکی، ۱۳۸۶: ۱۴۵). «گویش بهدینی» به‌ویژه در یزد و کرمان و روستاهای اطراف جمعاً حدود ۲۸ هزارتن گویشور دارد. این گویش دارای انواع متعدد و فراوانی می‌باشد که دو نوع اصلی و کاملاً متفاوت آن یکی گویش بهدینان یزد و دیگری گویش بهدینان کرمان است. گویش بهدینان یزد خود دارای گونه‌های متعددی است. هر یک از این گونه‌ها با انتساب به نام آبادی و محل سکونت گویندگان آن خوانده می‌شود. گویش‌هایی که به آبادی‌های واقع در حومه شهر یزد متعلق است و آن دهات اکنون در درون شهر قرار گرفته‌اند، عبارتند از کوچه‌بیوکی، مریم آبادی، نرسی-آبادی، قاسم‌آبادی و رحمت‌آبادی، و همچنین نصرت‌آبادی مربوط به روستای نصرت‌آباد

است که امروزه به شهر اتصال یافته و فاصله‌ای با آن ندارد؛ و گویش‌های متعلق به آبادی‌های شهر تفت که مبارکه‌ای، چشمه‌ای یا چمی، خلیل آبادی، حسینی و زین آبادی هستند (مزداپور، ۱۳۷۴: ۱۰-۹).

زین آبادی که گونه‌ای از زبان زرتشتیان یزد است، ۱۹۰ گویشور دارد و مردم زین آباد به آن تکلم می‌کنند.^۲ زین آباد، روستای کوچکی با قدمت ۴۰۰ سال است و سرراه اصلی یزد و در ۱۰ کیلومتری جنوب باختری یزد به تفت، در ارتفاع ۱۴۰۰ متری قرار گرفته است. روستای زین آباد در یک منطقه میان کوهی واقع شده و آب و هوای معتدل خشک دارد. موقعیت جغرافیایی این روستا در تصویر ۱-۱ قابل مشاهده است.

تصویر ۱. نقشه هوایی از روستای زین آباد^۲

داده‌های پژوهش را که مشتمل بر ۹۸۸۱ بند است، از «واژه‌نامه‌ی گویش بهدینان شهر یزد» تألیف کتایون مزداپور (۱۳۷۴) و داستان «جشن سده‌ی به یاد ماندنی» آوانویسی و ترجمه بهنام مبارکه استخراج نمودیم.^۴

۱. همه‌ی گویشوران زین آبادی ساکن روستا نیستند زیرا در دهه‌ی اخیر به علت کمبود آب و خشکسالی و همچنین یافتن شغل بیشتر اهالی روستا به شهرهای مجاور مخصوصاً تفت مهاجرت کرده‌اند.

۲. تلفظ محلی آن [Zenubud] است.

۳. این نقشه از Google Earth استخراج شده است.

۴. در اینجا لازم می‌دانم از زحمات بی‌شائبه بزرگواران: جناب آقای بهنام مبارکه مدیر مسئول انتشارات فروهر و سرکار خانم دکتر کتایون مزداپور که در جمع آوری پیکره باریم نمودند و همچنین جناب آقای رستم شهرت، حسابدار تعاونی روستای زین آباد که در مصاحبه تلفنی به سوالاتم پاسخ دادند، تشکر نمایم.

۲- پیشینه پژوهش

قریب و دیگران (۱۳۳۰) در تعریف سنتی از مطابقه آورده‌اند: «اگر نهاد جمع و جاندار باشد، با فعل جمع می‌آید؛ اما اگر نهاد جمع و جاندار نباشد، فعل می‌تواند مفرد بیاید یا جمع. اگر به اسم بی‌جان شخصیت انسانی داده شود، در حکم جاندار قرار می‌گیرد. باطنی (۱۳۷۴) این قاعده را به توصیف بالا می‌افزاید که نهاد دوم شخص در حالت احترام یا اسناد جمع می‌شود. موراوچیک^۱ (۱۹۷۸) در مقاله‌ای تحت‌عنوان «مطابقه» برای اولین بار مشخصه‌های همگانی مطابقه را مطرح نمود. وی به طور کلی بیشتر مشخصه‌های مطابقه را در تمام زبان‌ها ضمیرگونه دانسته‌است. بدین معنی که مشخصه در نظام ضمیری تمام زبان‌های دارای نظام مطابقه ظهور می‌کند. او در بررسی ۷۵ زبان زنده دنیا به چهار مشخصه‌ای که از طریق نشانه مطابقه ظهور می‌یابند، اشاره نموده‌است. از این چهار مشخصه، سه مورد جنس، شمار و شخص با عنوان مشخصه اصلی و حالت را مشخصه فرعی معرفی نموده‌است. لمان^۲ (۱۹۸۲) در «جنبه‌های رده‌شناسی و همگانی مطابقه»^۳ در تعریف مطابقه می‌گوید: «سازه B با سازه A در مقوله C تطابق دارد اگر شرایط زیر تحقق یابد: ۱) ارتباط نحوی و یا معنایی بین A و B وجود داشته‌باشد. ۲) وجود مقوله دستوری C و زیرمجموعه‌های آن به شکل صیغگان است. ۳) A متعلق به زیرمقوله C از مقوله C و وابستگی A به C مستقل از حضو و یا عدم حضور B باشد. ۴) C بر اساس B مطرح می‌شود و با آن تشکیل یک سازه را می‌دهد. نغزگوی‌کهن (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت‌عنوان «عوامل مؤثر در تعیین صورت نشانه مطابقه فعلی در فارسی نو» به بررسی چگونگی تأثیر عوامل نحوی، معنایی و اجتماعی-زبانی مؤثر در بروز عدم مطابقه و گوناگونی‌های آن پرداخته‌است. از عوامل مطرح شده، عوامل معنایی و اجتماعی-زبانی تنها عواملی هستند که در زبان فارسی موجب عدم هماهنگی شناسه با کنترل‌کننده و ایجاد رفتارهای متفاوت شناسه‌ها می‌شوند، و از بین این دو عامل، عامل اجتماعی-زبانی نقش مهم‌تری در ایجاد گوناگونی در نشانه مطابقه دارد. راسخ‌مهند (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت‌عنوان «مطابقه با مبتدا» حسایت مطابقه در زبان فارسی را مورد بررسی قرار داده و به تأثیر سلسله مراتب جاندار و معرفگی بر مطابقه فاعلی در فارسی تأثیر اشاره می‌کند؛ و مطابقه مفعولی و

1. Moravcsik

2. Lehmann

3. Universal and Typological aspects of agreement

رابطه آن را با سلسله مراتب معرفگی بررسی نموده و می‌گوید: (۱) مطابجه فاعلی در زبان فارسی اجباری اما مطابجه مفعولی اختیاری است. (۲) پیوستار جاننداری بر مطابجه فاعلی در زبان فارسی تأثیر مستقیم دارد. (۳) پیوستار معرفگی، به عنوان یکی از زیر مجموعه‌های پیوستار مبتدأبودگی، بر مطابجه فاعلی تأثیر غیرمستقیم دارد. (۴) پیوستار معرفگی بر مطابجه مفعولی تأثیر مستقیم دارد. داوری و ضیایی (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تأثیر سبک متن در نظام مطابجه زبان فارسی، رویکرد مطابجه متعارف» بر اساس آرای کُربت (۲۰۰۱) به بازنمایی مطابجه متعارف و عوامل تخطی از متعارف‌بودگی در زبان فارسی پرداخته و در این راستا بیان می‌کند که رابطه نحوی مطابجه در زبان فارسی، رابطه‌ای متعارف در نظر گرفته می‌شود که با تمایل بیشتر به برقراری مطابجه متعارف در متون رسمی نسبت به متون غیررسمی است.

۳- مطابجه

مطابجه رابطه‌ای دستوری است که ناظر بر هماهنگی خصوصیات معنایی و صوری/نحوی یک عنصر با خصوصیات صوری/نحوی عنصر دیگر است (استیله، ۱۹۷۸: ۶۱۰). کربت (۲۰۰۱، ۲۰۰۶ و ۲۰۱۰) شش مفهوم اساسی را درباره‌ی مطابجه شرح می‌دهد. این مفاهیم شامل کنترل‌کننده^۲، هدف^۳، حوزه^۴، مشخصه^۵، ارزش^۶ و شرایط^۷ هستند. کنترل‌کننده عنصری است که صورت و معنای آن بر صورت هدف تأثیر می‌گذارد. معمولاً کنترل‌کننده‌ها گروه‌های اسمی هستند، هرچند گاهی می‌توانند غایب باشند، مانند زبان‌های ضمیرانداز. هدف در تطابق با کنترل‌کننده قرار می‌گیرد و ویژگی‌های صوری و معنایی آن توسط کنترل‌کننده تعیین می‌گردد، معمولاً در مطابجه هدف تنوع بیشتری دارد، و می‌تواند شامل صفت، کلمات اشاره، کلمات ربط، اعداد و افعال باشد. در بسیاری از زبان‌ها افعال با فاعل مطابجه دارند، اما در برخی از زبان‌ها مطابجه می‌تواند با مفعول مستقیم یا غیرمستقیم نیز انجام گیرد. حوزه همان محیط نحوی است که مطابجه در آن صورت می‌گیرد. از مهمترین آن‌ها، مطابجه درون گروه‌های

1. Steele
2. Controller
3. Target
4. Domain
5. Feature
6. Value
7. Conditions

اسمی و مطابقه در بندهای فعلی است. معمولاً در مطابقه گروه‌های اسمی، اسم هسته گروه نحوی و کنترل‌کننده است و وابسته‌های آن، چه پیشین و چه پسین از نظر شخص، شمار و جنس با آن مطابقه دارند. مطابقه درون بندهای فعلی، نوع دیگری از مطابقه است که فعل در آن هدفی است که با فاعل یا مفعول که کنترل‌کننده این محیط نحوی هستند، به لحاظ مشخصه شخص، شمار و جنس دارای مطابقه است. مفهوم بعدی که در انگاره کربت مطرح شده است مشخصه است؛ مشخصه‌ها یا مقولات مطابقه، تعیین‌کننده نوع مطابقه هستند و می‌توانند شمار، شخص، جنس دستوری، معرفگی و حالت را در برگیرند. هر مشخصه از ارزش‌هایی تشکیل شده است، مثلاً مشخصه شمار در زبان فارسی دارای ارزش‌های جمع و مفرد است، ولی در عربی سه ارزش جمع، مثنی و مفرد دارد. شرایط ناظر بر عوامل بیرونی است و مؤلفه‌هایی را در برمی‌گیرد که بر محیط مطابقه تأثیر می‌گذارند. مفاهیم اساسی مطابقه فعلی را برای نمونه در جمله زیر بررسی می‌کنیم:

(۱) تو علی را به مدرسه بردی.

در جمله (۱) «علی» دارای نقش کنترل‌کننده است که بر مشخصه هدف «بردی» تأثیر می‌گذارد و هدف به تبعیت از آن در مشخصه شمار دارای ارزش مفرد و در مشخصه شخص، دارای ارزش دوم شخص می‌گردد. حوزه مطابقه، بند فعلی است که کنترل‌کننده و هدف در آن قرار دارند و شرط جانداري کنترل‌کننده باعث شده است که کنترل‌کننده و هدف دارای شخص و شمار یکسانی باشند.

۳-۱ مطابقه نحوی و معنایی

از نظر کربت (۲۰۰۳: ۱۱۴) در دستگاه مطابقه مشخصه‌های صوری هدف همیشه تحت تأثیر صورت و معنای کنترل‌کننده انتخاب نمی‌شوند، چرا که برخی کنترل‌کننده‌ها صورت و معنای یکسان ندارند. در واقع این شرایط به دلیل موقعیت خاص کنترل‌کننده ایجاد می‌شود، زیرا گاهی کنترل‌کننده ارزشی متفاوت با معنای آن دارد و یا عوامل فرازبانی بر آن تأثیر می‌گذارند.

نشانه مطابقه فعلی می‌تواند وند تصریفی، واژه‌بست و یا حتی کلمه آزاد باشد. این تنوع ناظر بر میزان دستوری‌شدگی نشانه مطابقه است. می‌دانیم از رهگذر دستوری‌شدگی اجزای دستوری به وجود می‌آیند. در اولین مرحله، کلمات پا به عرصه وجود می‌گذارند، سپس این

کلمات با کسب خصوصیات دستوری بیشتر تبدیل به واژه‌بست و وند تصریفی می‌شوند (هاپر^۱، تراگوت^۲، ۲۰۰۷: ۷؛ نغزگوی کهن، ۱۳۹۵).

کلمه واژگانی < کلمه نقشی > واژه‌بست < وند تصریفی

نمودار فوق ترتیب دستوری شدگی واژگان آزاد را در چهار مرحله نشان می‌دهد. در واقع، تنوع نشانه مطابقه با سیر تحول فوق رابطه دارد. اگر نشانه مطابقه کاملاً دستوری شده‌باشد، به صورت وند تصریفی خواهد بود. در غیر این صورت این نشانه واژه‌بست یا کلمه نقشی آزاد است. به همین دلیل کربت (۲۰۰۱) نمودار زیر را برای میزان متعارف بودن نشانه‌های مطابقه به دست داده‌است:

وند تصریفی < واژه‌بست > کلمه آزاد

در نمودار فوق، علامت < ناظر بر کاهش متعارف بودن نشانه مطابقه است. براساس نظر کربت وند تصریفی متعارف‌ترین نشانه مطابقه است. به عبارت دیگر و مطابق با رویکرد دستوری شدگی، دستوری‌ترین نشانه زبانی (یعنی وند تصریفی) متعارف‌ترین نشانه مطابقه است.

۲-۳ معیارهای مطابقه متعارف

مطابقه فعلی در زبان‌های مختلف دارای گوناگونی‌هایی است، به طوری که یک گونه از آن نسبت به بقیه استعمال عام‌تر و بی‌نشان‌تری دارد. به عبارت دیگر صورت متعارف، همان است که کاربرد آن در نظر کاربران زبانی بی‌نشان‌تر از سایر موارد است. کربت (۲۰۰۱) با معرفی مطابقه متعارف بسیاری از اختلافات و مشکلات موجود به خاطر گوناگونی‌های موجود در مطابقه فعلی را حل نمود. او می‌گوید که بیشتر گوناگونی‌های مطابقه به دلیل اختلاف در کاربرد پنج عنصر کنترل‌کننده، هدف، حوزه، مشخصه و شرط است. او در حیطه این پنج عنصر، نوزده معیار را برای تبیین مطابقه متعارف معرفی می‌کند. این معیارها در نشانه‌گذاری عناصر مطابقه و ایجاد گوناگونی‌های آن مؤثر هستند، و تخطی از هر یک موجب مطابقه نامتعارف می‌شود. این معیارها را در جدول (۱) می‌توانیم مشاهده کنیم:

1. Hopper
2. Traugott

جدول ۱. معیارهای مطابقه متعارف

معیار ۱: حضور کنترل‌کننده < عدم حضور کنترل‌کننده	کنترل‌کننده
معیار ۲: کنترل‌کننده‌ای که مشخصه‌های آشکار دارد < و کنترل‌کننده‌ای که مشخصه آشکار ندارد	
معیار ۳: کنترل‌کننده‌ی منسجم < کنترل‌کننده‌ی پیوندی	
معیار ۴: اجزای کلامی نامرتب به کنترل‌کننده < اجزای کلامی مرتب به کنترل‌کننده	هدف
معیار ۵: تکواژ مقید < تکواژ آزاد	
معیار ۶: اجباری < اختیاری	
معیار ۷: قاعده‌مند (معین) < توزیع تکمیلی	
معیار ۸: تجانس آوایی آغازین واژه‌ها < واژه تیره	
معیار ۹: زایا < انفرادی	
معیار ۱۰: حضور دوتایی (کنترل‌کننده و هدف) < حضور مستقل	
معیار ۱۱: مطابقه هدف با یک کنترل‌کننده < مطابقه هدف با بیش از یک کنترل‌کننده	
معیار ۱۲: بی‌ارتباطی هدف با اجزای کلام < مرتبط بودن	
معیار ۱۳: عدم تقارن < تقارن	
معیار ۱۴: محلی < غیر محلی	حوزه
معیار ۱۵: حوزه به‌عنوان یکی از اعضای مجموعه < حوزه منفرد	
معیار ۱۶: مشخصه واژگانی < مشخصه غیرواژگانی	مشخصه
معیار ۱۷: مشخصه‌های دارای ارزش تطبیقی < مشخصه‌های فاقد ارزش تطبیقی	
معیار ۱۸: ارزش مشخصه غیرانتخابی < ارزش مشخصه انتخابی	
معیار ۱۹: عدم وجود شرط < وجود شرط	شرایط

در این پژوهش برای جلوگیری از اطاله کلام، ما سه معیار از این مدل نظری را که بیش از همه در نامتعارف شدن مطابقه در این گویش تأثیرگذار بوده‌اند، ملاک تحلیل داده‌هایمان قرار داده‌ایم. این سه معیار عبارتند از:

۱. حضور یا عدم حضور کنترل‌کننده

۲. تطابق مشخصه‌های کنترل‌کننده و هدف

۳. شرط یا عدم وجود شرط در مطابقه

در ادامه همین بخش به تفکیک هر یک معیارهای فوق را بیان می‌کنیم:

۳-۲-۱ حضور یا عدم حضور کنترل کننده

یکی از معیارهای مطرح در این مدل، حضور یا عدم حضور کنترل کننده است. طبق نمودار زیر حضور کنترل کننده باعث مطابقت فعلی متعارف تری می گردد.

حضور کنترل کننده < عدم حضور کنترل کننده^۱

علامت «<» ناظر بر کاهش متعارف بودن مطابقت است. بر این اساس مطابقت متعارف با حضور کنترل کننده انجام می گیرد. و در صورت عدم حضور کنترل کننده، مطابقت از حالت متعارف خارج می شود. به عنوان مثال دو جمله زیر را در نظر می گیریم:

(۲) خویشان و مردم وی خاموش نمانند (بیهقی، ۱۳۴۵: ۱۴۷).

(۳) Ø با خویشان گفتم (بیهقی، ۱۳۴۵: ۱۳).

مطابقت در جمله (۲) دارای صورت متعارف است زیرا کنترل کننده (خویشان و مردم وی) در آن حضور آشکاری دارد. اما جمله (۳) که فاقد کنترل کننده آشکار است، صورت نامتعارف پیدا کرده است.

۳-۲-۲ تطابق مشخصه های کنترل کننده و هدف

یکی دیگر از معیارهای مطرح توسط کربت (۲۰۰۱)، تطابق مشخصه های کنترل کننده و هدف است. طبق نمودار زیر مواردی که ارزش مشخصه های هدف و کنترل کننده یکسان است، مطابقت دارای صورت متعارف است. اما اگر مشخصه های این دو عنصر هماهنگی نداشته باشند، مطابقت نامتعارف است.

مشخصه های دارای ارزش یکسان < مشخصه های فاقد ارزش یکسان^۲

مطابقت با هماهنگی و تطبیق صوری ارزش های دو عنصر هدف و کنترل کننده معنا می یابد. در برخی موارد مطابقت هدف و کنترل کننده نمود صوری ندارند و مطابقت معنایی بر آنها حاکم است.

(۴) دانش آموزان با اشتیاق سال تحصیلی را آغاز کردند.

(۵) مردم وی خاموش نمانند (بیهقی، ۱۳۴۵: ۱۴۷).

1. Controller present > Controller absent

2. Features have matching values > Non- matching values

مطابقه فعلی در جمله (۴) به دلیل حضور مشخصه‌های صوری و معنایی یکسان در کنترل-کننده و هدف یعنی نشانه جمع در دانش‌آموزان و آغازکردن، از نوع متعارف است. اما در جمله (۵) کنترل‌کننده (مردم) فاقد مشخصه صوری هماهنگ با هدف (نمانند) است و فقط هماهنگی معنایی بین آن‌ها حاکم است بنابراین از درجه متعارف بودن آن کاسته می‌شود.

۳-۲-۳ شرط یا عدم وجود شرط

در صورت‌هایی از مطابقه که در آن، شرطی بر حوزه مطابقه اعمال می‌شود، مطابقه دارای صورت نامتعارف می‌گردد.

عدم وجود شرط < وجود شرط^۱

طبق نمودار فوق که ناظر بر اعمال شرط در حوزه مطابقه است، بندهای فعلی که در آن‌ها هیچ شرطی حاکم نیست در مقایسه با مواردی که شرطی بر آن‌ها حاکم است، دارای صورت-های متعارف‌تری از مطابقه هستند.

(۶) ستاره‌ها در آسمان می‌درخشند (نغزگوی کهن، ۱۳۹۵: ۱۱۸).

در مثال (۶) علی‌رغم این که کنترل‌کننده دارای نشانه صوری جمع است، هدف فاقد نشانه جمع می‌باشد. عدم مطابقت کنترل‌کننده و هدف به دلیل اعمال شرط جاننداری است. طبق این شرط، لزوماً کنترل‌کننده‌های غیرجاندار در مشخصه شمار و هدف هماهنگی صوری ندارند، و مشخصه شمار در هدف می‌تواند مفرد باشد (برای مثال‌های بیشتر در مورد شرایط دیگر مثل عوامل اجتماعی و ادب در زبان فارسی رک. نغزگوی کهن ۱۳۹۵).

۴- مطابقه در زین‌آبادی

زبان‌های مختلف مطابقه را با استفاده از ابزارهای متفاوتی مانند وندهای تصریفی، واژه-بست‌ها و کلمات آزاد نشان می‌دهند. هر کدام از این نشانه‌ها با قرار گرفتن در کنار هدف، صورت آن را با کنترل‌کننده هم‌سو می‌کنند. در گویش‌زین‌آبادی، وندهای تصریفی یا همان شناسه‌های فعلی نقش بازنمایی ویژگی‌های کنترل‌کننده را دارند. شناسه‌های فعلی زین‌آبادی که در جدول (۲) قابل مشاهده است، بر روی فعل قرار می‌گیرند و به لحاظ ارزش شخص و شمار با فاعل مطابقت دارند.

1. No condition > Condition

جدول ۲. شناسه‌های فاعلی فعل‌های لازم و متعدی در زمان حال و گذشته

شخص	مفرد	جمع
1 st	ε	im
2 nd	I	id
3 rd	a/ut/∅	en

تمامی شناسه‌های فعلی در گویش زین‌آبادی، در زمان حال و گذشته در شکل لازم و متعدی دارای یک صورت هستند به جز شکل سوم شخص مفرد که در صورت لازم بودن یکی از پسوندهای -a و -ut را می‌گیرد اما اگر فعل متعدی باشد، فقط پسوند -a می‌تواند به‌عنوان شناسه فعلی به آن افزوده شود. در زمان گذشته نیز شناسه‌های فعلی برای تمام شخص‌ها یکسان هستند و فقط در سوم شخص مفرد، در هر دو صورت لازم و متعدی از شناسه‌های فعلی -a یا ∅ استفاده می‌شود.

در این بخش می‌توانیم اعضای صیغگان "xoftan" 'خوابیدن' را مشاهده کنیم:

xofte	می‌خوابم	xoftim	می‌خوابیم
xufti	می‌خوابی	xoftid	می‌خوابید
xofta/xoftut	می‌خوابد	xoften	می‌خوابند

در ادامه به بررسی تأثیر عوامل مؤثر در ایجاد صورت‌های مطابقه نامتعارف فعلی، یعنی

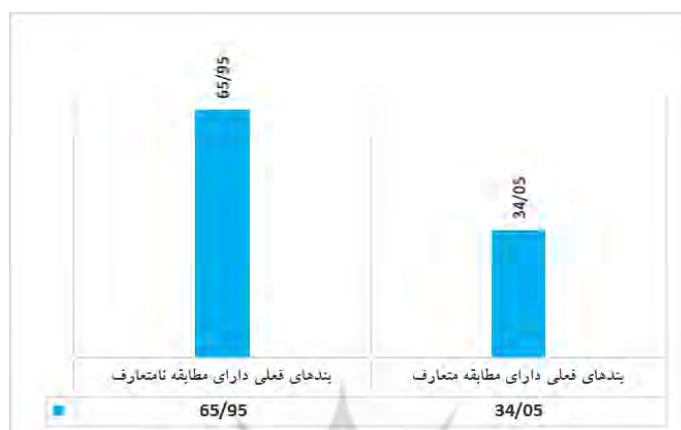
ناهماهنگی بین فاعل در مقام کنترل‌کننده و شناسه‌های فعلی می‌پردازیم:

۴-۱ گوناگونی‌های مطابقه فعلی در گویش زین‌آبادی

نظام مطابقه در زین‌آبادی، همچون بسیاری از زبان‌ها و گویش‌های دیگر از عوامل گوناگونی همچون عوامل نحوی، معنایی و عوامل فرازبانی تأثیر می‌پذیرد و باعث ایجاد صورت‌هایی از مطابقه نامتعارف می‌گردد. ضمیراندازی، جاننداری و تأثیر ادب اجتماعی به-ترتیب از جمله موارد نحوی، معنایی و فرازبانی هستند که موجب مطابقه نامتعارف فعلی می‌شوند.

در تعیین چگونگی مطابقه در زین‌آبادی و مشخص کردن عوامل مؤثر در ایجاد صورت‌های مطابقه نامتعارف، ۹۸۸۱ بند فعلی موجود در پیکره را با توجه به سه عامل فوق‌مورد بررسی قرار دادیم. که از مجموع بندهای فعلی مورد مطالعه، در ۳۳۶۴ بند فعلی، هدف با کنترل‌کننده

دارای تطابق نحوی و معنایی بود و در ۶۵۱۷ بند فعلی هدف و کنترل‌کننده تطابق نحوی و یا معنایی نداشتند.

نمودار ۱. مقایسه بندهای دارای تطابق متعارف و بندهای دارای تطابق نامتعارف

همانطور که در نمودار بالا مشاهده می‌کنیم، بندهای فعلی دارای تطابق متعارف با ۳۴ / ۰۵ درصد، کمترین میزان و بندهای فعلی دارای تطابق نامتعارف با ۶۵ / ۹۵ درصد فراوانی، بیشترین میزان از پیکره پژوهش را به‌خود اختصاص داده‌اند. بنابراین می‌توانیم بگوییم، تقریباً دو سوم پیکره مورد مطالعه دارای تطابق فعلی نامتعارف و یک‌سوم دارای تطابق فعلی متعارف است. در ادامه هر یک از عوامل مؤثر در ایجاد تطابق نامتعارف فعلی را به تفکیک بررسی می‌کنیم:

۱-۴-۱ ضمیراندازی

یکی از موارد حائز اهمیت در ایجاد گوناگونی‌های تطابق در زبان‌های مختلف، ضمیراندازی یا قابلیت حذف ضمیر فاعلی یا مفعولی جمله بدون ایجاد صورت نادرستی است. در زبان‌های غیرضمیرانداز، حضور آوایی و صوری فاعل لازم و ضروری است، مانند زبان‌های انگلیسی و فرانسه؛ لیکن در رابطه با زبان‌های ضمیرانداز بندهای فعلی می‌توانند بدون حضور فاعل و مستقل از آن به کار روند، مانند زبان‌های ایتالیایی، فارسی. زین‌آبادی نیز از جمله موارد ضمیرانداز محسوب می‌شود و در آن مشخصه‌ها از طریق شناسه‌های فعل مشخص می‌گردد.

با توجه به معیارهای شماره ۱_ کُرت (۲۰۰۱) (حضور کنترل کننده < عدم حضور کنترل کننده) و معیار شماره ۲_ (کنترل کننده ای که مشخصه های آشکار دارد < و کنترل کننده ای که مشخصه ای آشکار ندارد) و معیار شماره ۱۰_ (حضور دوتایی و همزمان کنترل کننده و هدف < حضور مستقل هدف)، میزان متعارف بودن مطابقه در بندهای فعلی دارای کنترل کننده آشکار در مقایسه با بندهای فاقد کنترل کننده متفاوت است.

بدین ترتیب در زبان های ضمیرانداز که امکان بیان بندهای فعلی به دو صورت دارای فاعل یا فاقد فاعل ممکن است، عدم حضور فاعل باعث نامتعارف شدن مطابقه فعلی می شود. در ادامه به مقایسه بندهای فعلی دارای کنترل کننده و بندهای فاقد کنترل کننده می پردازیم و چگونگی مطابقه را در آنها مشخص می کنیم:

7) Atour xâd râ xâše ârâsta kra. o Ø jule sviz- oš vare karta (مبارکه، ۱۳۹۴).

SBJ.3rd SG himself get ready.PRS.3rd SG and SBJ.3rd clothes white put on.PRS.3rd SG

'آتور هم خودش را آراسته می کند و لباس های سفیدش را می پوشد'

8) Ø dar -e sabatog mo va ka (مزداپور، ۱۳۷۴: ۴۹۰).

SBJ.1st PL OBJ-Gen cart 1st Pl open.PST. 3SG

'در سبد را باز کردیم'

9) Ø xaš e-mdi (مبارکه، ۱۳۹۴).

SBJ.2nd SG welcome.in.PRS.2nd SG

'خوش آمدی'

10) Ø masterin gapi ge šo košta (مزداپور، ۱۳۷۴: ۲۷۶).

SBJ 3rd PL best word which 3rd Pl say.PST.TR. 3rdSG

'بزرگترین حرفی که زده اند'

11) vad e ton e-tat

SBJ blow PRS.INTR. 3rd SG

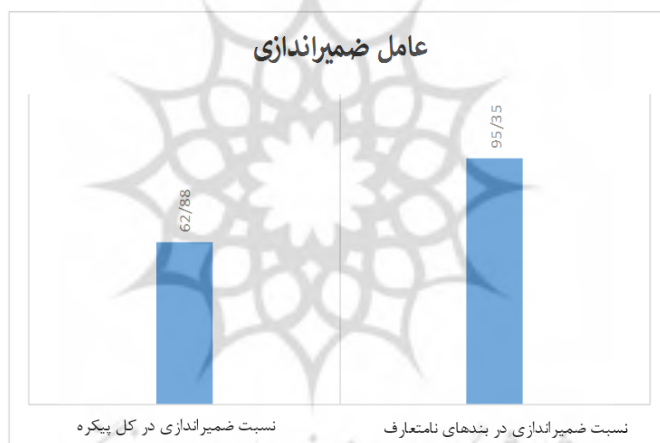
o Ø par o piš-e draxte tu xda paxš o pla ka (مبارکه: ۴)

conj leaves GEN tree in house spread PRS. TR.3rd SG

'باد تندی می آید و برگهای خشک درخت را در خانه پخش و پلا می کند'

در مثال‌های (۷) و (۱۱) کنترل‌کننده (فاعل) حضور دارد و شناسه‌های فعلی همسو با آن‌ها به فعل اضافه شده‌اند؛ درحالی‌که در جملات (۸) و (۹) و (۱۰) به ترتیب فاعل‌های «ما»، «تو» و «آن‌ها» حذف شده‌اند و شناسه‌های فعلی بدون حضور کنترل‌کننده به فعل (هدف) اضافه شده‌اند. براساس معیار شماره ۱ کربت (حضور کنترل‌کننده < عدم حضور کنترل‌کننده)، مطابقه در جملات (۷) و (۱۱) به جهت حضور کنترل‌کننده از نوع متعارف و در جملات (۸) و (۹) و (۱۰) به جهت عدم حضور کنترل‌کننده از نوع نامتعارف هستند.

با بررسی بندهای فعلی موجود در پیکره زین‌آبادی، مشاهده نمودیم که ضمیراندازی تأثیرگذارترین عامل در ایجاد مطابقه نامتعارف فعلی در این گویش است. به طوری‌که از ۶۵۱۷ بند فعلی دارای مطابقه نامتعارف ۶۲۱۴ مورد متعلق به معیار ضمیراندازی است.

نمودار ۲. مقایسه نسبت ضمیمه‌اندازی در کل بندهای پیکره و در بین صورت‌های نامتعارف مطابقه فعلی

بر اساس نمودار بالا ضمیمه‌اندازی ۹۵/۳۵ درصد از کل صورت‌های مطابقه نامتعارف و ۶۲/۸۸ درصد از کل بندهای فعلی موجود در پژوهش را به خود اختصاص داده‌است.

۴-۱-۲ تأثیر شرایط معنایی

در برخی از موارد تفاوت‌های صوری کنترل‌کننده و هدف دارای دلیل معنایی است. در این موارد تنها با ارجاع به صورت کنترل‌کننده نمی‌توان ارزش صوری هدف را تعیین کرد، زیرا امکانات صوری رنگ می‌بازد. عامل جاننداری یکی از عوامل معنایی تأثیرگذار در شکل‌گیری صورت‌های مطابقه نامتعارف است.

در بیشتر زبان‌ها، جاننداری کنترل‌کننده در تعیین مشخصه هدف مؤثر است. کُربت (۱۹۸۶) در این زمینه اظهار می‌دارد: «کنترل‌کننده‌هایی که جاندار هستند، گزینش نوع مطابقه‌شان بیشتر دلیل معنایی دارد تا کنترل‌کننده‌هایی که بی‌جان هستند». به عبارت دیگر وقتی کنترل‌کننده بی‌جان باشد، شرطی بر حوزه مطابقه اعمال می‌شود که بر اثر آن معنای کنترل‌کننده رنگ می‌بازد. در مورد اسامی و کنترل‌کننده‌های جاندار مطابقه صورتی کنترل‌کننده و هدف قطعی است و صورت هدف دقیقاً مطابق صورت و معنای کنترل‌کننده تعیین می‌گردد و مطابقه نحوی ایجاد می‌شود. لذا در جملاتی که فاعل غیرجاندار است، معیار ۱۹ کُربت (عدم وجود شرط < وجود شرط) نیز نقض می‌گردد. در ادامه با بیان مثال به تبیین تأثیر جاننداری در گوناگونی‌های مطابقه فعلی می‌پردازیم:

12) masa taš dahe dastirhâ Avesâ xinen (۱۳۹۴، مبارکه).

SBJ.PL fire in hands Avesta read.PRS.3rd PL

'موبدان آتش به دست اوستا زمزمه می‌کنند'

13) vačogun hizma rijen tu taš (۱۳۹۴، مبارکه).

SBJ.PL wood.OBJ put.PRS.3rd PL in fire

'کودکان هیزم‌ها را داخل آتش قرار می‌دهند'

در جملات (۱۲) و (۱۳) که کنترل‌کننده جاندار است، هدف به تبعیت از کنترل‌کننده دارای شناسه جمع شده است بنابراین بین هدف و کنترل‌کننده هماهنگی صوری و معنای مشاهده می‌شود؛ اما در جملات (۱۴)، (۱۵) و (۱۶) اثر کنترل‌کننده بی‌جان در انتخاب مشخصه هدف کاهش می‌یابد به طوری که مشخصه هدف از کنترل‌کننده تأثیر نمی‌پذیرد و علی‌رغم این‌که کنترل‌کننده جمع است، هدف دارای شناسه فعلی مفرد شده است:

14) darâ e hem xra (۱۳۹۴، مبارکه).

SBJ.PL collide.PRS.3rd SG

'درها به هم می‌خورند'

15) goldunâ ri taqâ tepkaft Ø (۱۳۹۴، مبارکه).

SBJ.PL from shelf fall.PST.3rd SG

'گلدان‌ها از طاقچه افتاد'

16) čmošâ - e nuš tu komod on Ø (۱۳۹۴، مبارکه)

SBJ.PL -GEN new in drawer be.PRS.3rd SG

'گفش‌های نویش در کمد است'

در جملات (۱۴)، (۱۵) و (۱۶) به دلیل اعمال شرط جاننداری بر حوزه مطابقه، از میزان مطابقه متعارف فعلی کاسته شده است.

نکته‌ی جالبی که در بررسی جملات پیکره مشاهده نمودیم، استفاده از فعل جمع در رابطه با کنترل‌کننده واژه «باران» است. کاربرد فعل جمع با «باران» به جهت اهمیت باران و آب در منطقه یزد و روستاهای اطراف است. در ذیل به نمونه‌ای از این مورد اشاره می‌کنیم:

(مزداپور، ۱۳۷۴: ۲۹۸) $\check{c}enta\ duna\ \underline{varun}\ e\ hem\ -rah\ bde\check{n},\ o\ omd\check{e}\check{n}$ (17)

Some drop rain.SBJ.3rd SG companion become.PST.3rd PL, and come.PST.3rd PL

'چند قطره‌ی باران همراه شدند و آمدند'

این موضوع در گویش «جافی» نیز مشاهده شده است. در این گویش حیوانات و حشرات با صورت‌های دارای ارزش مشخصه مفرد و جمع با فعل مفرد به کار می‌روند. ولیکن اگر کنترل‌کننده، واژه «احشام» باشد، با فعل جمع به کار می‌رود. در ذیل با بیان چند مثال در این گویش می‌پردازیم (میرزایی، ۱۳۹۵).

18) hang-ak-a:n-i   gist=i   topi-Ø
bee-DEF-PL-POSS.3SG   all- 3SG   die-PST.PASS-3SG.NOM

'زنبورهایش مرد'

19) paz-ak-a:n   awa:-t   bô Garda   bi-lawar-ên
livestock-DEF-PL   bring.PRS-3SG.NOM   to Garda   ASP-graze-3PL.NOM

'احشام را می‌برد کرده، که بچرند'

از جمله عوامل موثر در بروز نشانه مطابقه جمع در جمله (۱۹) می‌توان به اهمیت احشام در فرهنگ بومی این سرزمین اشاره کرد. احشام در زندگی مردم این منطقه نقش بسزایی دارد و می‌توان گفت به این دلیل است که در مثال‌های فوق، فعل مفرد برای اسم جمع (زنبورها) و فعل جمع برای اسم (احشام) به کار می‌رود (میرزایی، ۱۳۹۵).

از کل بندهای فعلی موجود در پیکره پژوهش، ۲۴۲ بند فعلی دارای صورت مطابقه نامتعارف به جهت جاننداری است. این تعداد در مقایسه با عامل ضمیراندازی سهم کمتری را دارا می‌باشد.

نمودار ۳. نسبت جاننداری در کل بندهای پیکره و در بین صورت‌های نامتعارف مطابقت فعلی

با توجه به نمودار بالا، مطابقت نامتعارف فعلی در اثر عامل جاننداری ۳/۷۱ درصد از کل صورت‌های نامتعارف معنایی و ۲/۴۵ درصد از کل پیکره را به خود اختصاص داده‌است.

۴-۱-۳ عامل اجتماعی-زبانی ادب

از جمله عوامل تأثیرگذار در گوناگونی‌های مطابقت، موارد مربوط به مسائل فرهنگی و اجتماعی است. یکی از این موارد رعایت ادب و حفظ وجهه یک‌دیگر در روابط اجتماعی بین افراد می‌باشد. مفهوم وجهه، اولین بار توسط گافمان (۱۹۵۵) مطرح شد که با آن هر شخص مرز خود را در روابط و موقعیت‌های اجتماعی تعیین می‌کند.

در نظریه براون و لوینسون (۱۹۸۷) که بر اساس مفهوم اجتماعی-روانشناختی وجهه است، مهم‌ترین و پذیرفته‌شده‌ترین دلایل ادب آمده‌است. وجهه همان تصویری است که فرد از خود در بین عامه مردم دارد. از نظر براون و لوینسون، عبارات زبانی مربوط به ادب به این دلیل به وجود می‌آیند تا این وجهه حفظ شود و مورد تهدید واقع نشود. در بسیاری از فرهنگ‌ها صورت دوم شخص مفرد بیش از همه صورت‌ها وجهه را تهدید می‌کند و همین امر موجب به وجود آمدن عبارات ارجاعی خاصی می‌شود، در آن‌ها صورت‌های جمع یا سوم شخص برای اشاره به یک مخاطب مفرد به کار می‌رود تا اشاره‌ای زبانی مستقیم به مخاطب نشود (نیز رک. نغزگوی کهن ۱۳۹۲).

در ادامه مثال‌هایی ارائه می‌شود که در آن‌ها علی‌رغم فاعل مفرد، فعل به صورت جمع به کار رفته‌است.

20) perdosi vâten (مبارکه، ۱۳۹۴).

SBJ.SG say.PRS.3rd PL

'فردوسی می‌فرمایند'

در جمله (۲۱) کنترل‌کننده (فردوسی) مفرد است ولیکن جهت احترام و رعایت ادب اجتماعی، هدف دارای شناسه فعلی جمع (vât-en) شده‌است.

21) dastir-e mas be namuyanda vâten
great priest.SBJ.SG representative of the city say.PRS.3rd PL

'موبد بزرگ به نماینده شهر می‌گویند'

Ø omezvounod be kzaemâ sarafrâ ze karten.

(namuyanda) SBJ.2nd SG coming to.PRE home pride.2nd PL.

'با تشریف‌فرمایی به منزل سرافرازمان فرمایید'

Ø tu ayen (مبارکه، ۱۳۹۴).

(namuyanda) SBJ.SG in come.PRS.2nd PL

'بفرمایید داخل'

جملات دوم و سوم در مثال (۲۱) که بخشی از یک گفتگو است، علی‌رغم داشتن فاعل مفرد (نماینده شهر) فعل‌ها (ayen) و (karten) دارای شناسه جمع هستند. استفاده از فعل جمع در این جملات صرفاً جهت رعایت وجهه مخاطب و حفظ احترام طرف مقابل است. بنابر شواهد بالا، شرط ادب در گویش زین‌آبادی باعث ایجاد مطابقه نامتعارف می‌شود که میزان آن را در نمودار (۴) مشاهده می‌کنیم:

نمودار ۴. نسبت ادب در کل بندهای پیکره و در بین صورت‌های نامتعارف مطابقه فعلی

عامل اجتماعی-زبانی ادب در ۶۱ بند فعلی که براساس نمودار بالا برابر ۰/۹۴ درصد از کل صورت‌های نامتعارف و ۰/۶۲ از کل پیکره است، باعث مطابقه نامتعارف فعلی شده‌است.

۵ نتیجه‌گیری

بر اساس مطالعات انجام گرفته در این پژوهش مشاهده شد که سه عامل نحوی، معنایی و اجتماعی-زبانی ادب از عوامل مؤثر در مطابقه متعارف فعلی در زین‌آبادی هستند. ضمیراندازی به عنوان عاملی نحوی دارای بیشترین تأثیر در ایجاد مطابقه نامتعارف در زین‌آبادی است. جاننداری دومین عامل در ایجاد صورت‌های نامتعارف در زین‌آبادی است که در آن، اثر کنترل-کننده بی‌جان رنگ می‌بازد به طوری که هدف از آن تأثیرنمی‌پذیرد. عامل تأثیرگذار بعدی مربوط به مسائل فرهنگی-اجتماعی و حفظ وجهه می‌باشد که باعث شکل‌گیری صورت‌های نامتعارفی از مطابقه می‌شوند. نتیجه کلی مطالعه نظام مطابقه در گویش زین‌آبادی نشان می‌دهد که گوناگونی‌های موجود در صورت‌های زبانی را تنها با تکیه بر عوامل زبانی صرف نمی‌توان توجیه کرد و باید به عوامل فرهنگی، فرازبانی و گفتمانی نیز توجه بیشتری مبذول داشت.

کتابنامه

۱. آرانسکی، یوسیف م. (۱۳۸۶)، *زبان‌های ایرانی*. ترجمه دکتر علی اشرف صادقی. تهران: انتشارات سخن.
۲. باطنی، محمدرضا (۱۳۴۸)، *توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی*. تهران: انتشارات امیرکبیر.
۳. بیهقی، علی بن زید (۱۳۶۱)، *تاریخ بیهقی*. چاپ احمد بهمنیار. تهران: چاپ افست تهران.
۴. داوری، شادی و ضیایی، «بررسی تأثیر سبک متن در نظام مطابقه زبان فارسی، رویکرد مطابقه متعارف». سومین همایش ملی زبان‌شناسی و آموزش زبان فارسی، مشهد. ۱۳۹۴.
۵. راسخ‌مهند، محمد، «مطابقه با مبتدا، مجموعه مقالات نخستین هم‌اندیشی زبان‌های ایرانی به کوشش مهرداد نغزگوی کهن»، انجمن زبان‌شناسی ایران نشر نویسه پارسی. ۱۳۹۲: ۹۳-۱۰۸.
۶. راسخ‌مهند، محمد، «واژه بست‌های فارسی در کنار فعل»، *مجله پژوهش‌های زبان‌شناسی*، ۱۳۸۹، (۲): ۷۵-۸۵.
۷. فیروزبخش، فرانک (۱۳۷۷)، *بررسی ساختمان دستوری گویش بهدینان شهر یزد*. تهران: انتشارات فروهر.
۸. قریب، عبدالعظیم و دیگران (۱۳۳۰)، *دستور زبان فارسی*. تهران: آوا.

۹. مبارکه، بهنام (۱۳۹۴)، جشن سده به یاد ماندنی. ترجمه چاپ نشده.
۱۰. مزداپور، کتیون (۱۳۷۴)، *واژه‌نامه گویش بهدینان شهر یزد*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۱۱. میرزایی، پروین (۱۳۹۵) *بررسی مطابقه در گویش جافی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه بوعلی‌سینا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
۱۲. نغزگوی کهن، مهرداد. (۱۳۹۵). *زبان فارسی در گذر زمان*. عوامل مؤثر در تعیین صورت نشانه مطابقه فعلی در فارسی نو: ۱۱۷. تهران: کتاب بهار.
۱۳. نغزگوی کهن، مهرداد، «بررسی فرایند دستوری‌شدگی در فارسی جدید»، *دستور، ویژه‌نامه نامه فرهنگستان*، ۱۳۸۷، (۴): ۳-۲۴.
۱۴. نغزگوی کهن، مهرداد، «عوامل مؤثر در تعیین صورت نشانه مطابقه فعلی در فارسی نو». مجموعه مقالات نخستین هم‌اندیشی زبان‌های ایرانی. تهران: نشر نویسه پارس. ۱۳۹۲: ۱۹۲-۱۷۳.
۱۵. نغزگوی کهن، مهرداد، «نقش پس اضافه‌ها در اعطای نشانه حالت»، *فصلنامه‌نامه فرهنگستان*، ۱۳۹۲، سال سیزدهم، (۳).

16. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage* (Vol. 4). Cambridge university press.
17. Corbett, G. G. (1979). The agreement hierarchy. *Journal of linguistics*, 15(2), 203-224.
18. Corbett, G. G. (2003). Agreement: Canonical instances and the extent of the phenomenon. In *Morphology: Selected papers from the Third Mediterranean Morphology Meeting. September 20-22, 2001* (pp. 109-128).
19. Corbett, G. G. (2003). Agreement: terms and boundaries. In *The Role of Agreement in Natural Language. Proceedings of the 2001 Texas Linguistic Society Conference, Austin, Texas.* (pp. 109-122).
20. Corbett, G. G. (2006). Agreement (Vol. 109). *Cambridge University Press*.
- Coulson, S., King, JW, & Kutas, M. (1998). *Expect the unexpected: Event-related brain response to morphosyntactic violations. Language and Cognitive Processes*, 13(1), 2158.
21. Corbett, G. G. (2010). Agreement in Slavic. *Glossos*, (10), 1-61.
22. Goffman, E. (1955). On face-work: An analysis of ritual elements in social interaction. *Psychiatry*, 18(3), 213-231.
23. Hopper, P. J., & Traugott, E. C. (2003). *Grammaticalization*. Cambridge University Press.
24. Lehmann, C. (1982). Universal and typological aspects of agreement. *Apprehension: das sprachliche Erfassen von Gegenständen*, 2, 201-267.
25. Moravcsik, E. A. (1978). Agreement. *Universals of human language*, 4, 331-374.
26. Steele, S. (1978). Word order variation: A typological study. *Universals of human language*, 4, 585-623.

پیوست ۱- نشانه‌های به‌کاررفته در واج‌نویسی‌ها

آوا	واج
اَ	a
آ	â
ب	b
چ	č
د	d
اکشیده	e
اِ	ε
ف	f
گ	g
ه-ح	h
ای	i
ج	j
ک	k
ل	l
م	m
د	n
اُ	o
تهی	∅
پ	p
ق	q
ر	r
س	s
ش	š
ت	t

واج	آوا
u	او
v	و
x	خ
y	ی
z	ز

پیوست ۲- نشانه‌های به کار رفته در ریزنگاشت‌ها^۱

نماد	توضیح
1st	اول شخص
2nd	دوم شخص
3rd	سوم شخص
Gen	اضافی
OBJ	مفعولی
PL	جمع
PRS	حال
PST	گذشته
SBJ	فاعل
SG	مفرد
TR	متعدی